

Europejskie spotkanie na temat formacji kościelnej w perspektywie synodalnej

11–14 maja 2025 r., Villa Cagnola, Mediolan

Dokument końcowy

Z inicjatywy EcclesiaLab i CCRFE odbyło się europejskie spotkanie, które zgromadziło około trzydziestu teologek i teologów, formatorek i formatorów oraz osoby zaangażowane w formację eklezjalną i teologiczną z różnych krajów Europy, wokół następującego pytania: **„Jak myśleć i realizować formację osób posługujących duszpastersko — kapłanów, diakonów, osób konsekrowanych i świeckich — w perspektywie synodalnej, z myślą o przyszłości Kościoła w Europie?”**

Przekonania wypracowane podczas spotkania

- Obecne dokumenty Magisterium są niewystarczające: wzywają do zmiany, ale pozostają uwięzione w dawnych paradygmatach formacyjnych.
- Synodalność przekształca relacje władzy: formatorzy nie są już tylko przekazicielami wiedzy, lecz towarzyszami drogi.
- Sztuczna inteligencja wymaga jakościowego skoku w formacji w Kościele: chodzi o uczenie działania w kontekście, a nie tylko gromadzenia wiedzy.
- Formacja międzyposługowa jest niezbędna: kapłani, diakoni, osoby zakonne i świeccy powinni uczyć się razem.
- Opór wobec zmian należy traktować całościowo: przekształcić błędne koło w koło cnotliwe.
- Kościoły lokalne w Europie muszą podejmować refleksję i działania w sposób skoordynowany, z pomocą dedykowanego zespołu: formacja synodalna nie może już pozostać rozproszoną inicjatywą.

Kwestia formacji całego Ludu Bożego, a także samych duszpasterzy, zyskuje na znaczeniu w procesie synodalnym. Najnowsze dokumenty – w tym *Instrumentum laboris 2023* oraz dokument końcowy XVI Zwyczajnego Zgromadzenia Ogólnego Synodu

Biskupów – podkreślają wzrastającą potrzebę formacji. Wyzwania te nie są jedynie praktyczne czy pedagogiczne, lecz również głęboko teologiczne. Dokument końcowy synodu stwierdza: „W życiu Kościoła każdy nowy krok to powrót do źródła – do odnowionego doświadczenia spotkania ze Zmartwychwstałym, którego uczniowie doświadczyli wieczorem w Wielkanoc w Wieczerniku” (DF 1). To doświadczenie, obecne również podczas Synodu, było wspólne i dzielone przez wszystkich uczestników.

W tym kontekście celem europejskiego spotkania było wspólne przemyślenie metod formacji w perspektywie synodalnej, z uwzględnieniem konieczności epistemologicznego i metodologicznego przeobrażenia, zgodnie z konstytucją apostolską *Veritatis gaudium*. Chodziło o wyjście poza takie pułapki jak nadmierna specjalizacja i rozdział formacji poszczególnych posług.

Główne cele:

1. **Zbadanie możliwości rzeczywistego wdrożenia transdyscyplinarności** w formacji kościelnej (dla księży, diakonów, zakonników i zakonnic oraz świeckich na misji duszpasterskiej).
2. **Identyfikacja odnowionych podejść pedagogicznych** (zaczepniętych z andragogiki), które uwzględniają doświadczenie i praktykę życia kościelnego, duszpasterskiego i misyjnego (np. inżynieria formacyjna, pedagogika kompetencyjna, dydaktyka konkretna, odwrócone nauczanie, refleksyjna praktyka).
3. **Wskazanie konkretnych dróg formacji międzyposługowej i synodalnej**, rozumianej nie jako nauka o synodalności, lecz jako synodalne podejście do samych procesów formacyjnych.

Zmiana epoki i jej wyzwania

Jednym z pierwszych owoców wspólnej refleksji było zidentyfikowanie elementów zmiany epoki oraz dostrzeżenie znaczącej rozbieżności między wyzwaniami naszych czasów a działaniem Kościoła, uprawianiem teologii i praktykami formacyjnymi.

Zauważono gwałtowne tempo zmian, wielowarstwową metamorfozę kontekstów badań, edukacji i formacji. Przechodzimy **od społeczeństwa miejsca do społeczeństwa więzi** – miejsce staje się gęstością relacji. Wiedza jest nietrwała, zależy od relacji i połączeń (np. internetowych), a nie od konkretnych „miejsc teologicznych” (*loci*

theologici). Skutkuje to upadkiem lub przemianą hierarchii wiedzy i prawdy, a w konsekwencji podważeniem, a nawet upadkiem tradycyjnych struktur władzy.

Sztuczna inteligencja ma ogromny wpływ na edukację i formację. Jak zauważył już papież Leon XIV, rewolucja technologiczna – której SI jest zarówno symbolem, jak i siłą napędową – stawia przed ludzkością wielkie wyzwania. Jak formować ludzi ku **zintegrowanemu, kontekstualnemu savoir-agir** (wiedza, umiejętność, postawa), a nie pozostawiać ich bez odniesień, zrozumienia czy panowania nad rzeczywistością?

Dokumenty *Veritatis gaudium* i *Ad theologiam promovendam (ATP)* mówią o konieczności **zmiany paradygmatu** i „epistemologicznego oraz metodologicznego przeobrażenia” (ATP 3), ale same nadal trzymają się klasycznych ujęć formacji teologicznej i duszpasterskiej. Widać wyraźnie, że nie odpowiadają w pełni na realne potrzeby osób formowanych.

Synodalna transformacja zakłada również możliwe przeobrażenie relacji władzy (np. między nauczycielem a uczniem, formatorem a osobą formowaną, a także redefinicję autorytetu w Kościele) i pojawienie się **nowych form współpracy**. Dotyczy to nie tylko formatorów i osób formowanych, lecz także przełożonych i autorytetów kościelnych, którzy często są odpowiedzialni za formację.

Zasady i podejścia do synodalnej formacji

Z refleksji nad formacją kontekstualną, uwzględniającą różnorodność sytuacji, wyłoniły się trzy zasady:

1. **Słuchanie** – włączenie wzajemnego słuchania, przestrzeni ciszy i integracji w proces formacji; troska o sprawiedliwy udział wszystkich.
2. **Współtworzenie** – uczenie się współtworzenia teologii w dialogu z różnorodnością uczestników.
3. **Cyrkularność** – włączenie trzech poziomów weryfikacji: osobistego doświadczenia, wymiany z innymi oraz przekazu Tradycji.

Zasady te odpowiadają na wezwanie z ATP, by przejść od słabej interdyscyplinarności do **transdyscyplinarności** – czyli silnie powiązanej interdyscyplinarności (por. ATP 5).

Formatorzy są wezwani do **dialogu i współpracy**, rezygnacji z jednostronnych metod nauczania, do uczenia się przez doświadczenie, oraz przekraczania sztywnych podziałów

dyscyplinarnych. Teologia powinna być **zintegrowana z kontekstem i kulturą**, a formacja ukierunkowana na służbę Ludowi Bożemu i społeczeństwu.

Trzy osie pedagogiki synodalnej

1. Pedagogika synodalna i generatywna

Formacja staje się procesem wspólnym, opartym na współtworzeniu i uczestnictwie. Formatorzy stają się towarzyszami procesu uczenia się. Wymaga to aktywnego słuchania, otwarcia na niespodziewane oraz użycia metod partycypacyjnych (warsztaty, laboratoria, gry fabularne). Postuluje się także formacje międzyposługowe i wspólne ścieżki kształcenia (np. ECTS) dla seminarzystów, diakonów, studentów teologii itd.

2. Pedagogika integralna

Formacja obejmuje rozwój osobisty, duchowy i zawodowy. Ważna jest refleksja nad własną praktyką oraz równowaga między wiernością a kreatywnością. Narzędzia takie jak portfolio czy dziennik formacyjny wspierają ten proces. Konieczna jest gruntowna reforma formacji w seminariach oraz diakonacie stałym. Inspirację mogą stanowić modele zakonne – bardziej uczestniczące, duchowe i całościowe.

3. Formacja jako doświadczenie synodalne

Synodalność przemienia nie tylko treści, lecz także struktury i postawy. Każde miejsce formacji powinno stać się realnym doświadczeniem Kościoła. Proces jest równie ważny jak wynik. Instytucje formacyjne powinny działać w duchu nieustannej przemiany, otwarte na wspólne towarzyszenie i słuchanie.

Perspektywy i wdrażanie

Każda zmiana niesie ryzyko porażki ze względu na wewnętrzne opory. Utrata władzy, nowe formy cierpienia – to realne konsekwencje. Potrzebne jest holistyczne podejście do oporu, zwłaszcza w wymiarze emocjonalnym i relacyjnym. Kultura zaufania i długoterminowe zaangażowanie są niezbędne.

Potrzebujemy **wspólnoty uczącej się**, która będzie jednocześnie **czujna (rozpoznająca znaki czasu)** i **twórcza (wspólnie budująca przyszłość)**. Pojawiły się

pytania: jak budować takie wspólnoty w środowisku akademickim? Jak nawiązywać współpracę z innymi instytucjami (diecezje, seminaria itd.)?

Każdy uczestnik zadeklarował chęć kontynuowania refleksji i działania w swoim kontekście. Potrzebne będą kolejne seminaria i inicjatywy. Konieczne wydaje się utworzenie **europejskiego zespołu ds. formacji**, który będzie pośredniczyć między uniwersytetami, instytucjami kościelnymi, ośrodkami formacyjnymi i samymi uczącymi się, którzy są w centrum Ludu Bożego.

* * *

Współautorzy raportu:

(Federico Badioli, Cesare Baldi, Bruno Becker, Nathalie Becquart, Maria Biedrawa, Nicolas Blanc, Alphonse Borras, Luca Bressan, Paolo Carrara, Catherine Chevalier, Claudien Chevrolet, Talitha Cooreman-Guittin, Klara Csiszar, Massimo Epis, Fabrizio Carletti, François Fayol, Pierre Giorgini, Konrad Glombik, Pauline Gourrin-Perrodon, Philippe Hugo, Peter Hundertmark, Arnaud Join-Lambert, Christopher Knowles, Ilkamarina Kuhr, Armin Kummer, David McCallum, Isabelle Morel, Julian Paparella, Alejandro Pérez, Michele Roselli, Bernhard Spielberg, Gabriele Tornambé, Pedro Valinho Gomes, Jens Van Rompaey).

* * *

Tłumaczenie: Konrad Blombik